

Asia: VN/23361/2025

Lausuntopyyntö luonnoksesta hallituksen esitykseksi eduskunnalle Rikosseuraamuslaitoksen organisaation ja rikosseuraamusalan koulutusjärjestelmän uudistamisesta

Lausunnonantajan lausunto

Voitte kirjoittaa lausuntonne alla olevaan tekstikenttään

Tehy lausuu Rikosseuraamuslaitoksen organisaation ja rikosseuraamusalan koulutusjärjestelmän uudistamisesta. Lausumme erityisesti siitä, että sosiaali- ja terveysalan perustutkinnon suorittaneille avattaisiin mahdollisuus toimia määräaikaissa vartijan tehtävissä ja suorittaa rikosseuraamusalan tutkinto työssäoppimisväylän kautta. Arviomme perustuu Rise 3.0 luonnoksen sisältöön ja sen esiselvityksiin.

Tausta

Organisaatio- ja koulutusuudistusta koskevan säädösvalmistelun pohjana on Rikosseuraamuslaitoksessa tehty laaja selvitys- ja valmistelutyö sekä uudistusta koskeva esitys. Esitys on valmisteltu oikeusministeriössä virkatyönä. Valmistelun tueksi on asetettu seurantaryhmä ajalle 7.10.2025-31.3.2026.

Uudistuksen keskeiset tavoitteet ovat Rikosseuraamuslaitoksen esihenkilötyön vahvistaminen, virkarakenteen, tehtäväkuvien ja virkanimikkeiden selkiinnyttäminen, toimintatapojen yhdenmukaistaminen sekä seuraamuksen suorittajan tarpeiden tunnistaminen ja niihin vastaaminen aikaisempaa paremmin.

Rikosseuraamusalan koulutusjärjestelmää kehitettäisiin vastaamaan nykyajan koulutusjärjestelyjä sekä erityisesti turvaamaan Rikosseuraamuslaitoksen mahdollisuuden saada riittävästi ammattitaitoista henkilökuntaa.

Tehy ry ei kannata Rikosseuraamuslaitoksen koulutusjärjestelmän uudistusta niiltä osin, kuin se mahdollistaa sosiaali- ja terveystieteiden perustutkinnon suorittaneiden rekrytoimisen vartijan määräaikaan tehtäviin ilman ennen työskentelyä suoritettavaa turvallisuuskoulutusta. Tehyn näkemyksen mukaan esitetty malli heikentää sekä henkilöstön että vankien turvallisuutta, ei täytä julkisen vallan käytön kelpoisuusvaatimuksia ja on ristiriidassa luonnoksen oman turvallisuusarvioinnin kanssa.

Mielestämme sosiaali- ja terveystieteiden perustutkinto ei tuota vartijan tehtäviin vaadittavaa turvallisuusosaamista. Luonnoksen mukaan uusi työssäoppimisväylä mahdollistaisi vartijan määräaikaisen virkasuhteen henkilölle, joka on suorittanut esimerkiksi sosiaali- ja terveystieteiden perustutkinnon mielenterveys- ja päihdetyön osaamisalalta. Sosiaali- ja terveystieteiden perustutkinnon tutkinnon perusteet eivät kuitenkaan sisällä rikosseuraamusalan valvonta- ja turvallisuustehtävissä välttämätöntä osaamista, kuten esimerkiksi voimankäyttökoulutusta, operatiivista turvallisuuskoulutusta, riskinarviointia ja tilannejohtamista eikä vankilaturvallisuuden erityispiirteitä. Luonnoksessa itsessään todetaan, että yleinen koulutus ei anna valvontatehtävissä tarvittavia valmiuksia ja että nimenomaan erityinen rikosseuraamusalan koulutus on tarpeen valvonta- ja turvallisuustehtävien asianmukaiseen hoitamiseen.

Kouluttamattoman henkilöstön käyttö valvontatehtävissä on todettu ongelmaksi

Luonnos osoittaa, että valvontahenkilöstön kouluttamattomuus on kasvanut nopeasti. Tämä kehitys on itsessään tunnistettu turvallisuusriskiksi. Lisäksi vankimäärä kasvaa vuosittain, suljetuissa vankiloissa käyttöaste on erittäin korkea. Edelleen vankilaturvallisuutta uhkaavat tekijät lisääntyvät ja monimutkaistuvat. Näissä olosuhteissa henkilöstön turvallisuusosaamista tulisi lisätä eikä heikentää.

Julkisen vallan käyttö edellyttää koulutuksellista kelpoisuutta.

Vartijat käyttävät työssään merkittävää julkista valtaa, joka vaikuttaa suoraan perusoikeuksiin, kuten liikkumisvapauteen, yksityiselämään ja koskemattomuuteen. Perustuslain 124 § mukaan julkisia hallintotehtäviä voidaan antaa vain sellaisille toimijoille, joilla on tehtävän hoitamiseen tarvittava koulutus ja pätevyys.

Luonnoksessa todetaan selkeästi, että määräaikaan virkasuhteisiin voidaan nimittää ilman kelpoisuusvaatimukset täyttävää koulutusta, ja tämän on katsottu olevan Rikosseuraamuslaitoksen toiminnan kannalta ongelmallista. Esitetty malli jatkaisi samaa käytäntöä, vaikka sen vaikutukset on jo tunnistettu haitallisiksi.

Kansainväliset suositukset tukevat erityiskoulutuksen vaatimusta

Luonnoksessa viitataan siihen, että kansainvälisten (Euroopan neuvosto, YK) suositusten mukainen vartijan koulutustaso vastaa tasoa 4, eli ammatillista perustutkintoa. Samassa luonnoksessa todetaan kuitenkin, että turvallisuus- ja valvontaosaaminen muodostavat keskeisimmän

osaamisalueen rikosseuraamusalan tehtävissä, eikä näitä taitoja sisälly sosiaali- ja terveysalan perustutkintoon.

Työssäoppimisväylä ei saa korvata ennen työskentelyä suoritettavaa koulutusta

Luonnoksen mukainen työssäoppimisväylä mahdollistaisi vartijana toimimisen jopa kahden vuoden ajan ilman rikosseuraamusalan tutkintoa. Samalla henkilön soveltuvuutta arvioitaisiin virkasuhteen aikana, jolloin hän jo toimii vaativissa tehtävissä ilman asianmukaista alustavaa koulutusta. Tämä on ristiriidassa tutkintovaatimusten, turvallisuusperiaatteiden ja perusoikeusrajoitusten oikeasuhtaisuuden kanssa.

Yhteenveto

Tehy pitää esitettyä mallia, jossa sosiaali- ja terveysalan perustutkinto toimisi vartijan tehtävien rekrytointipohjana ilman ennen työskentelyä suoritettavaa turvallisuusalan koulutusta, turvallisuusriskinä ja toiminnallisesti kestäättömänä.

Tehy ei kannata esitystä, jossa sosiaali ja terveysalan perustutkinnon suorittaneet voisivat toimia vartijan tehtävissä ilman ennen virkasuhteen alkua suoritettavaa turvallisuusalan koulutusta. Sosiaali- ja terveysalan perustutkinto ei sisällä valvonta- ja turvallisuustehtävissä välttämätöntä osaamista, minkä vuoksi tällainen ratkaisu heikentäisi merkittävästi sekä henkilöstön että vankien turvallisuutta.

Työssäoppimisväylän tulee kohdistua vain hakijoihin, joilla on ennestään turvallisuusalan koulutus tai muu vastaava tausta. Kahden vuoden työskentely ilman alan tutkintoa altistaa toiminnan huomattaville riskeille, ja määräaikaisen poikkeuskelpoisuuden tulisi siksi olla nykyistä lyhyempi ja tiukemmin rajattu.

Rikosseuraamusalan tutkinnon on säilyttävä vartijakelpoisuuden ensisijaisena vaatimuksena, eikä kelpoisuusehtoja tule madaltaa rekrytointipaineiden takia. Kansainväliset suositukset ja Rikosseuraamuslaitoksen oma turvallisuusarvio korostavat, että valvonta- ja turvallisuustehtävissä pitää toimia vain erityiskoulutettu henkilöstö.

Rikosseuraamusalan toimintaympäristö edellyttää vahvaa, alakohtaista turvallisuusosaamista. Sitä ei tuoteta sosiaali- ja terveysalan opinnoilla, eikä sitä pidä yrittää korvata vasta työn aikana suoritettavalla koulutuksella. Turvallisuus, toiminnan laatu ja perusoikeuksien turvaaminen edellyttävät tarkoituksenmukaista lähtötasoa.

Millariikka Rytönen

puheenjohtaja

Tehy ry

Coco Kirsi
Tehy ry